

Педагогічні науки

УДК 009

Вакуленко Лідія Василівна

викладач

*Відокремлений структурний підрозділ «Краматорський фаховий коледж
Донецького національного університету економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського»*

Vakulenko Lidiia

Teacher

*A separate Structural Unit "Kramatorsk Professional College of
Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tuhun-Baranovsky"*

**АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН
ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF EDUCATION
SEEKERS IN CLASSES ON SOCIAL AND HUMANITARIAN
DISCIPLINES**

***Анотація.** В статті розглянута активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти на заняттях з соціально-гуманітарних дисциплін за допомогою технологій критичного мислення.*

***Ключові слова:** критичне мислення, дискусія, круглий стіл, симпозіум, інтерактивні технології, метод «Прес», метод «Займи позицію».*

***Summary.** The article deals with the activation of the cognitive activity of education seekers in classes on social and humanitarian disciplines with the help of critical thinking technologies.*

Key words: *critical thinking, discussion, round table, symposium, interactive technologies, «Press» method, «Take a position» method.*

Реформаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються в сучасній Україні зумовили необхідність набуття громадянам країни таких якостей як ініціативність, компетентність, самостійність мислення, професійна та соціальна мобільність. Це ставить перед сучасною системою освіти і, соціально-гуманітарною, зокрема, нові вимоги. Освіта повинна не просто допомогти засвоїти систему наукових знань, а сформувати здатність творчо мислити, аргументовано захищати власну точку зору, критично ставитись до джерел інформації. Одним з шляхів розв'язання цих завдань на заняттях з дисциплін соціально-гуманітарних циклу є використання технологій розвитку критичного мислення, а саме дискусійних форм і методів. У науковому обігу термін «дискусія» вживається у різних значеннях, а саме: як просте обговорення, учасники якого висловлюють думки, доповнюючи та уточнюючи певні судження та факти, або як суперечку, зіткнення різних точок зору, позицій підходів [3].

В сучасній педагогічній науці не існує єдиної точки зору щодо сутності дискусії як дидактичної категорії. Ряд авторів вважають її формою організації навчання (М. Кларін, Л. Яворовська), інші розглядають як метод навчання (Ю. Бабанський, І. Підласий, О. Савченко), але відносять до різних груп методів (методів засвоєння знань, здобуття знань, закріплення і вироблення умінь і навичок). О. Пометун розглядає дискусію в контексті інтерактивних технологій, виокремлюючи групи опрацювання дискусійних питань, до яких належать метод «прес», «займи позицію», оцінювальна дискусія та дебати [2].

Метою статті є аналіз можливостей дискусійних форм і методів щодо активізації пізнавальної діяльності здобувачів передвищої фахової освіти на прикладі занять з соціально-гуманітарних дисциплін.

Дискусія - це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Дискусія виконує в освітньому процесі цілий ряд функцій. Вона сприяє ефективному засвоєнню знань, їх закріпленню та формуванню вмінь і навичок; розвиває творчі здібності та особистісні якості студентів; стимулює і мотивує до навчання, активної діяльності [2]. Величезне значення навчальної дискусії полягає в тому, що вона є важливим засобом активізації пізнавальної діяльності; значною мірою розвиває критичне мислення - дає можливість визначити власну позицію; формує навички відстоювання власної думки; поглиблює знання з обговорюваної теми; веде до зникнення у здобувачів освіти страху висловити "неправильне припущення" (оскільки будь-яка думка має право на існування); встановлює довірливі відносини з викладачем, який постійно спонукає до нестандартного мислення, тощо.

Вимогами до організації та ведення дискусії є: ретельна підготовча робота; добрі, глибокі знання предмету обговорення; уміння викладача (чи іншого ведучого) керувати ходом дискусії та залучати в процес обговорення усіх учасників. Умовами успішної та результативної дискусії є: нетрадиційна постановка обговорюваної проблеми; організація простору для дискусії; готовність учасників дискусії налаштуватися на "думку" співрозмовника (зрозуміти та прийняти!); дотримання усіма учасниками правила «Людину відрізняє не лише вміння говорити, а й уміння слухати»; використання «підтримуючих» прийомів спілкування - доброзичливої інтонації, уміння ставити конструктивні запитання; прагнення усіх сторін знайти найбільш оптимальне для даної ситуації рішення; вміння ведучого вводити обговорення даної проблеми в необхідне русло, тощо [3].

В сучасній дидактиці розрізняють такі форми дискусії: круглий стіл, засідання експертної групи, форум, діалог, дебати тощо. Розглянемо використання даних методів на прикладі занять, що проводяться викладачами соціально-гуманітарних дисциплін коледжу. Найбільш

активно дискусію використовують викладачі на заняттях з історії України, соціології, основ філософських знань, культурології та інші. Так для опрацювання дискусійних питань використовують метод «прес», метод «займи позицію»-«зміни позицію», «мікрофон» тощо.

Метод "прес" використовується при обговоренні питань у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з проблеми. Даний метод широко використовується, як на лекціях так і на семінарах, на різних етапах заняття з історії української державності. Наприклад, питання щодо теорій походження Давньоруської держави є дискусійним в сучасній історичній науці. Тому викладач пропонує студентам ознайомитися з джерелами з даного питання та висловити свою думку саме з використанням даного методу. Активно використовується метод «мікрофон» який надає можливість кожному щось швидко сказати, по черзі, відповідаючи та запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Наприклад, на занятті з теми «Латентна доба української державності. Виникнення козацтва» студенти по черзі називають одну з причин виникнення козацтва.

Метод «займи позицію» допомагає проводити дискусію по спірній, суперечливій темі. Надає можливість висловитися кожному, продемонструвати різні думки по темі, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу позицію в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш переконливі аргументи «зміни позицію». Майже на кожному занятті виникають спонтанні дискусії в ході вирішення тієї чи іншої проблеми, особливо коли проблема студентам дуже близька, їх стосується. Наприклад, дискусії «Шляхи підвищення соціального статусу особистості в сучасному суспільстві» з теми «Соціальна стратифікації та соціальна мобільність», «Які якості особистості необхідні для успішної соціалізації молоді людини» з теми «Соціологія молоді».

Під час проведення занять з соціології набуває популярності дискусія у формі дебатів. Основними елементами дебатів є наявність актуальної теми, її аргументований розгляд з протилежних позицій для переконання третьої сторони та чіткий алгоритм процедури обговорення з дотриманням етичних норм і правил риторики. Так, в ході семінару «Сім'я як складний соціальний феномен» при розгляді питання щодо кризових явищ сучасної сім'ї, здобувачі освіти аргументують свої позиції з теми дебатів «Криза сучасної сім'ї веде до її занепаду...» На занятті за темою «Конфлікт як соціальне явище» студенти готують презентації різноманітних видів конфліктів з практики соціального життя, досліджують динаміку їх протікання та наслідки. А вже які ці наслідки, далі з'ясовують у ході інтелектуальної гри - дебатів за темою: «Конфлікт – це джерело змін, інновацій, розвитку...». Лідери команд по черзі виголошують свої промови підтверджуючи чи заперечуючи твердження. Члени команд підсилюють виступи цікавими фактами, доказами, висловлюють власну позицію, звертаються з перехресними питаннями.

Практика показує, що набуті навички публічних виступів допоможуть майбутнім фахівцям бути конкурентоздатними в різних життєвих ситуаціях, під час влаштування на роботу, укладання угод, у ході участі в конкурсах, розв'язанні конфліктів тощо.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що дискусія є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Вона розвиває вміння аналітично та критично мислити, виховує толерантність і повагу до поглядів інших, впевненість у власних силах, формує культуру спілкування з дотриманням етичних норм і правил риторики. Отже, впровадження дискусійних методів яка зможе активно включитися в практику соціальних процесів, самостійно вирішувати проблеми, проявляти ініціативу, досягати успіху.

Література

1. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Х. : Вид. група "Основа", 2009. 176 с.
2. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009.
3. Технології розвитку критичного мислення / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер ; наук. ред., передм. О.І. Пометун. К. : Плеяда, 2008. 220 с.